

УДК 336.647

Скорік Олександр Ігорович

студент

Національного технічного університету

"Харківський Політехнічний Інститут"

ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

***Анотація.** У статті розглянуто необхідність збільшення власного капіталу українських банків. Досліджено і проаналізовано шляхи формування власного капіталу банківських установ в сучасних умовах, наведено переваги і недоліки запропонованих методів капіталізації. Виявлено необхідність і доцільність поєднання декількох інструментів збільшення власного капіталу.*

***Ключові слова:** власний капітал банку, реінвестування прибутку, дивідендна політика, субординований борг, злиття і поглинання банків.*

Проблема достатності власного капіталу українських банків найбільш гостро себе проявила, коли Національний банк України почав очищення банківського сектора. Нацбанком було прийнято 98 рішень про визнання банків неплатоспроможними і про ліквідацію починаючи з 2014 року. Ці рішення продемонстрували необхідність дотримання банками достатнього розміру власного капіталу і збільшення його розміру для стабільного функціонування як кожного банку окремо, так і банківської системи в цілому.

Незважаючи на значну кількість досліджень шляхів капіталізації комерційних банків в Україні це питання досі не вирішено остаточно і потребує подальшого вивчення.

Методи капіталізації банків нараховують велику кількість варіантів, проте враховуючи сучасну ситуацію та реалії стану банківського сектору України, відсутні можливості використання кожного методу. Серед найбільш доцільних варіантів слід виділити такі:

1. Реінвестування прибутку в капітал, що є основним внутрішнім джерелом збільшення власних коштів банку. Однак розмір прибутку залежить від масштабів діяльності і ефективності роботи.

Для банків, діяльність яких характеризується високою нормою прибутку, це найбільш простий і найменш дорогий метод поповнення капіталу. Так Байбел Н., Рутледж Дж. Філіп і Ворлі Марк у своїй роботі «Capital - Raising Strategies» відзначають, що стратегія використання нерозподіленого прибутку в якості джерела збільшення банківського капіталу не достатня сама по собі і необхідно застосовувати її спільно з іншими стратегіями капіталізації [1, с. 11].

Серед переваг даного методу можна виділити відсутність витрат на залучення власного капіталу; відсутність загрози втрати контролю над діяльністю банку; стимул до поліпшення результатів діяльності; дає право банку самостійно визначати суму утриманої прибутку. Серед недоліків повільне збільшення капіталу; збільшення податкових платежів до бюджету; залежність від факторів, що знаходяться поза сферою прямого впливу банку.

2. Дивідендна політика. Реінвестування прибутку ефективно поєднується з політикою "нульового дивіденда", коли акціонери банку дивіденди направляють на збільшення власного капіталу банку. Поєднання цих методів капіталізації в 2019 році використовували такі банки як "Креді Агріколь банк" та "ПУМБ".

3. Використання коштів, залучених на умовах субординованого боргу. Випуск капітальних боргових зобов'язань. Дана стратегія збільшення капіталу відноситься до зовнішніх джерел і реалізовується шляхом випуску боргових цінних паперів банку, відкриття спеціальних депозитних рахунків і отримання довгострокових кредитів. Такі боргові зобов'язання банку називаються субординованими. Даний інструмент характеризується фіксованими термінами погашення залучених коштів, які спрямовуватимуться на покриття збитків, крім ситуації ліквідації банку [2, с. 177].

Головною перевагою використання коштів, залучених на умовах субординованого боргу, є відсутність процентних виплат по боргу в оподатковуваний дохід. Оскільки після закінчення терміну субсидовані зобов'язання повинні погашатися, банки часто використовують такий механізм, як рефінансування субсидованого боргу, тобто погашають облігації, за якими минув термін позики, за рахунок коштів від нового випуску облігацій. Це дозволяє банківським установам, мати боргові зобов'язання в якості постійного елемента капіталу.

4. Участь держави в капіталі кредитних організацій. Направлення державних грошей в банки, як правило, відбувається у вигляді прямих інвестицій та податкових пільг. Такий спосіб можливий лише для державних кредитних організацій або для тих, у чиєму статутному капіталі контрольний пакет акцій належить державі. Як приклад можна привести «Ощадбанк», «Укргазбанк», «Укресімбанк» та «Приватбанк». Безумовно, перевагою даної стратегії є значний ресурс капіталізації. Однак цей метод неприйнятний для банків, позбавлених державної підтримки. Також на сучасному етапі Україна розглядає варіанти зменшення частки державних банків в банківській системі, тому з великою ймовірністю можна вважати, що кількість банків, які використовують цей метод зменшиться.

5. Злиття і поглинання, як механізм збільшення капіталу банку, полягає в об'єднанні банківських інститутів в одну організацію із загальним капіталом. Банківська система, на думку багатьох фахівців і аналітиків, потребує укрупнення і консолідації фінансових інститутів, оскільки це сприятиме сталому економічному зростанню [3, стр. 140]. Серед банків шляхом злиття пішли "Альфа-Банк" та "Укрсоцбанк" в 2019 році, в 2020 році на розгляді Антимонопольного комітету та Національного банку України поглинання банком "ТАСКОМБАНКОМ" російської дочки "Промінвестбанку", в 2012 році завершилося злиття дочок французької банківської групи Credit Agricole S.A. в Україні "Корпоративного та інвестиційного банку "Креді Агріколь" та "Креді Агріколь банку".

Злиття і поглинання як спосіб капіталізації банку мають певні переваги:

- можливість швидко увійти в нову галузь або на новий географічний ринок, контролюючи прибуток і витрати за основними видами діяльності;
- менший ризик неповоротних втрат в порівнянні зі створенням нової компанії або підрозділу. У разі невдалого результату злиття банк може продати раніше придбану структуру, що хоча б частково компенсує витрати;
- можливість використання активів і пасивів придбаного фінансового інституту (у вигляді кваліфікованого персоналу, капіталу, клієнтів, тощо);
- можливість швидко збільшити розмір банку з метою підвищення його надійності, знизити витрати, захиститися від ворожого поглинання.

Однак існують недоліки даної стратегії збільшення капіталу:

- позитивний ефект угоди з'являється не відразу. Згідно зі статистичними показниками, прибутковість першого періоду існування об'єднаних банків може виявитися меншою в порівнянні з сумою прибутку банків до злиття;
- при злитті банків складно побудувати систему корпоративного управління, колишнім керівникам доводиться ставати міноритарними акціонерами і відмовлятися від своєї абсолютної влади, що суперечить сформованому менталітету власників банків;
- очевидно, що такий метод капіталізації підходить не всім банкам, оскільки бізнес деяких банків не піддається об'єднанню. Можна привести до єдиного знаменника деякі стандартизовані види бізнесу, такі, як банківський роздріб, іпотечне кредитування, кредитування малого і середнього бізнесу. Але складно сказати, як оцінити "адміністративний ресурс", особисті відносини з великими клієнтами і позичальниками.

6. Залучення стратегічного інвестора. Стратегія збільшення власного капіталу з використанням засобів іноземного стратегічного інвестора є досить привабливою, оскільки дозволяє залучити значний обсяг коштів і встановити партнерські взаємовідносини з великими іноземними організаціями. Стратегічними інвесторами можуть виступати великі іноземні банки і фонди прямих інвестицій. Цим шляхом в свій час пішли такі сучасні українські банки як "Укрсиббанк", "Мегабанк", який залучив в якості інвестора KfW та ЄБРР .

Серед перерахованих методів капіталізації банків в статті відсутні методи, які передбачають випуск додаткових акцій, вихід на IPO та інші через неможливість та недоцільність застосування в сучасних реаліях.

Таким чином, можна зробити висновок, що серед методів капіталізації українських банків сьогодні найбільш актуальними є реінвестування прибутку і дивідендна політика, залучення

субординованого боргу, стратегічного інвестора, участь держави у капіталі та злиття і поглинання. При виборі методів збільшення власного капіталу керівництву банків необхідно вибирати найоптимальніші та поєднувати декілька методів для більш ефективного результату. Одним із оптимальних шляхів вирішення проблеми капіталізації банків України бачиться злиття і поглинання, що дасть змогу не тільки збільшити банкам власний капітал, а й дозволить консолідувати банківську систему, що зробить її більш надійною, конкурентною і стабільною.

Література

1. Bybel Nicholas, Rutledge G. Philip, Worley Mark. Capital – Raising Strategies. Bybel Rutledge LLP, 2009. P. 11.
2. Михеева Н.Н. Преимущества и недостатки некоторых способов наращивания капитала коммерческих банков / Н.Н. Михеева // Вестник ОГУ №13 (119), 2010. С. 177.
3. Осиповская А.В., Митус А.И. Слияние и поглощение как способ повышения капитализации банка / А.В. Осиповская, А.И. Митус // Финансы, денежное обращение и кредит №5 (90), 2012. С. 140.